

Иако се данима пре знало, па и очекивало да 17. фебруара косовски Албанци објављују отцепљења Косова, тај чин је, ипак, добро раздрмао све у Босни и Херцеговини, а у Републици Српској посебно. И реакције су, је ли, биле сасвим очекиване: бошњачки политичари потрудили су се да у првим данима након 17/2 што мање иритирају Србе, Срби су себи дали одушка нашироко активирајући могућност отцепљења РС у блиској будућности - а по могућству што пре, а странци на привременом раду у БиХ обилато су се трудили да прикажу да никаквог разлога за узбуну нема и да ће се Срби «истутњати» за неколико дана. Но, сва је прилика да у БиХ много шта више неће бити исто као пре тог 17. фебруара.

Старе приказе и нове генерације

Бошњачки и хрватски политичари трудили су се да у својим првим изјавама не иритирају додатно Србе, шта више било је ту и ненаданог «разумевања», попут поруке председавајућег Председништва БиХ Жељка Комшића - оног истог што је ономад тако «дипломатски» претио Војиславу Коштуници да ће «добити по прстима и по носу», а за Тадића га «није било брига» - да «не треба бити злурад, не треба ликовати и радовати се томе и не треба то гледати као неку заслужену казну Србији». Све то, дакако, Комшић није поручивао зарад солидарности са Србима или узимајући у обзир аргументе Србије, већ једино зато што отцепљење Косова види као «резултат и одраз политичких процеса, односно резултат стања и реалитета у том подручју». Комшић је, наравно, само један у низу оваквих «реалиста» у Сарајеву, који - ма колико им то изгледа немогуће - ипак потајно страхују да би превише раздражени Срби у РС могли да изненаде и сами себе и напречац прогласе неку врсту самосталности.

А тог 17. фебруара Србе у РС озбиљно је разљутио јавни ТВ сервис БиХ под називом БХТ тиме што је директно преносио седницу на којој су косовски Албанци прогласили отцепљење Космета од Србије. И раније је БХТ често знала да колективно наљути Србе својим «објективним» извештавањем, али овога пута Срби су то доживели као «гурање прста у око». Тим пре што ни образложење БХТ-а да је проглашење отцепљења Косова «један од веома значајних догађаја за садашњост и будућност региона» није било превише убедљиво, имајући у виду да потребу за директним преносом косовске скупштине није имао ниједан други сервис у региону. Уосталом, већина Срба од оснивања не доживљавају БХТ као и свој јавни сервис, иако су принуђени да га плаћају, упркос томе што им се, рецимо, са ове јавне ТВ станице упорно обраћају чак не ни као грађанима БиХ, већ искључиво као «Босанцима и Херцеговцима». А није далеко било ни кад су на БХТ-у на дан сахране председника РС Милана Јелића емитовали читаве забавне и музичке емисије, за разлику од сахране бошњачког вође Алије

Изетбеговића која је преносена у целости, а програм тог дана био прилагођен онима који су били ожалошћени. Тако да се може рећи да су двоструки стандарди јавног ТВ сервиса БиХ просто кулминирали директним преносом Тачијеве и Сејдиуове свечане објаве отцепљења од Србије.

Како, на срећу, Срби у РС имају и своје медије, имали су више простора да чују и другачије аргументе од Тачијевих и Сејдиуових, а и од свих осталих који ће се потом ређати. Но, пониженима и увређенима - ништа мање осетљивима на Тачи-Сејидуов «свечани чин» од својих сународника у Србији - нико у првим данима није излазио у сусрет да јавно искажу своје незадовољство: ни власти, ни опозиција, па чак скоро ниједна национална организација није их позвала на мирне демонстрације у првим данима након 17/2. Шта више, највећи Српски покрет невладиних асоцијација (СПОНА) позвао је да се тог дана уопште не излази на улице, организујући мирне демонстрације тек десетак дана касније. У међувремену, челници СПОНЕ оглашавали су се изјавама и саопштењима у којима су наглашавали како ће тобоже тражити од Народне скупштине РС да распише референдум о отцепљењу РС од БиХ. Та саопштења, наравно, нису ни била прави начин за каналисање српског незадовољства, јер ни сами челници, како се испоставило, нису веровали у своје захтеве.

Онда се, међутим, испоставило да је младим људима најмање потребно за манифестовање јавног незадовољства отимањем Космета. Просто су ниоткуд ницале демонстрације студената, гимназијалаца и средњошколаца широм РС, од Новог Града до Требиња: демонстрације иза којих није стајала ниједна организација сем њихове сопствене и које су - с изузетком мањих инцидената у Бањалуци - протекле мирно и достојанственије него многи ранији протести. Студенти и средњошколци у РС били су у првим редовима ових јавних манифестација националне солидарности са сународницима на Космету и по први пут су, заправо, ти млади људи водили врло озбиљне протесте, а да нису ничијом руком вођени. Нису тражили ничију помоћ, нису позивали никога да их подржи, старији су им се прикључивали по сопственом осећају. Када се томе додају и сви они бројни мирни верујући људи на молебанима у црквама широм Републике Српске - онда је више него довољно да се може закључити да у РС стасава један нови покрет озбиљних људи који «тихом побуном» прилично јасно и гласно исказују своје националне и политичке ставове.

Уколико се тај неформални покрет не буде дао изманипулисати разноврсним политичким обећањима - каквих је у протеклих 16-17 година било превише на тако малом простору - те уколико између њих на врх не испливају они који свој патриотизам намеравају што пре да уновче и(ли) замене за добру каријеру у некој од политичких партија, онда бисмо релативно брзо могли да говоримо о рађању једне нове националне елите међу Србима у РС; елите која је спремна да упорно и устрајно ради

на ономе чему, уосталом, ни не скрива да стреми: једној бољој и праведнијој Републици Српској која нема намеру да калкулише са својим опстанком и која ће, кад (пред)осети да је тај опстанак нагрижен, имати само једну понуду сажету на транспаренту који сада носи, а на којем пише «мењам Босну за Републику Српску». Реч је, треба напоменути, о младим људима у старосној доби од 15 до 25 година, који имају изузетно снажан осећај националне припадности: њихови очеви, браћа и рођаци били су учесници последњег рата у БиХ са снажним уверењем да се боре за самосталну Републику Српску. Без икаквог искуства живота у предратној БиХ, они су одгајани превасходно у духу оданости циљу за који су њихове породице поднеле велике жртве. Они су, у најкраћем, једна нова реалност на коју ће сви - ма шта о томе мислили - морати да рачунају у времену које долази.

Коме ће пресести «косовски преседан» ?

До тада, међутим, Србима у РС и БиХ преостаје да рачунају са вођама и политичарима какве имају, истим онима који су се два дана након 17/2 жестоко спорили о томе какву поруку треба да пошаље Народна скупштина РС након отцепљења Косова. Могао се комотно стећи утисак да је између водећег Додиковог СНСД-а и главног опозиционог ривала СДС-а избио спор о томе ко ће коме да «ували» референдум о самоопредељењу РС: СДС и малобројни радикали истицали су да је задатак власти да распише референдум, тим пре што је Додик годину уназад махао референдумском могућности кад год би му се за то указала прилика - заборављајући притом како су оптуживали Додика да им је он, у ствари, украо идеју коју су они патентирали. Но, сада ни «крадљивци патента», ни носиоци «ауторских права» нису имали смелости да своје идеје преточе у дело. Истина, главна препрека томе био је и остао став високог представника у БиХ Мирослава Лајчака да би проглашење отцепљења РС представљало «антидејтонску активност» и, као такво, било кажњиво по Лајчаковим мерилима. Ипак, сва је срећа па да готово нико у РС од њих то није ни очекивао, имајући у виду да нису само највеће партије Срба у РС - већ и све остале - годинама користиле, по потреби мање или више, блажу или снажнију референдумску реторику како би, заправо, позивали на националну мобилизацију зарад партијских интереса. Изузимајући, дакако, ретке изузетке међу појединцима.

На крају је, ипак, у српској партократији превладао разум и српске партије су како-тако сложено изгласале парламентарну Резолуцију о непризнавању једнострано проглашене независности Косова. У Резолуцији је истакнуто да би «уколико већи број земаља чланица УН, пре свега ЕУ, призна независност Космета, био успостављен нов међународни принцип и пракса у признавању приоритетног права на самоопредељење до раздруживања». «У том случају, Народна скупштина РС сматра да има право да став о свом државноправном статусу утврди путем непосредног изјашњавања грађана

на референдуму» - то је кључни став којим се, практично, повезује «косовски преседан» са статусом РС. Скупштина РС је, дакако, осудила Тачи-Сејдиуов «свечани чин», те обавезала српске представнике да не могу дати сагласност на признање отцепљења Космета и успостављање било каквих институционалних веза са «Републиком Косово», када за тим буду посегли бошњачки и хрватски политичари.

Бошњачки политичари и западни дипломатски представници су одмах реаговали, одбацујући било какву могућност да РС има право на референдум о свом правном статусу. Лајчак је «изразио забринутост, јер се уставна структура БиХ може мењати само у складу са процедуром предвиђеном Уставом БиХ», док је британски амбасадор Метју Рајкрофт хитро «установио» како «Косово није преседан за било који део земље у свету», те да «у систему БиХ није могуће да један конститутивни народ прогласи независност». Бошњачки вођа Харис Силајџић је сасвим мирно закључио да Резолуција Народне скупштине РС «нема правни ефекат, јер је реч о питању које је искључиво у надлежности БиХ», те најавио да ће затражити да се о Резолуцији изјасни и Уставни суд БиХ.

Све је, дакле, испало како се могло и очекивати, с тим да је сада на неки начин формализовано да Срби више не крију да од 17/2 у обзир узимају «косовски преседан», а да их у томе спречава једино гола сила којом располажу високи представник у БиХ и западни дипломатски представници у Сарајеву, који се селективно позивају за Резолуцију 1244 о Космету(Рајкрофт) или, пак, на Дејтонски споразум, но најчешће у тренуцима када оцене да је угрожен територијални интегритет БиХ, а готово никако када је реч о статусу РС утврђеном тим истим споразумом.

«Косовски преседан» је, значи, већ одјекнуо у БиХ међу тамошњим Србима, али Бошњаци страхују да би у блиској будућности могао одјекнути и међу босанскохерцеговачким Хрватима. Иако хрватски политичари изјављују да не намеравају да се њиме користе, чак су и бошњачки либерали сумњичави: када, рецимо, српски члан Председништва БиХ Небојша Радмановић узгред помене опште познат податак да би се 80 одсто Хрвата у БиХ најрадије прикључили Хрватској - неки од најугледнијих бошњачких либерала одмах заврте сумњичаво главом, само зато што хрватски политичари не изађу у јавност да оповргну Радмановићеве наводе.

Страх од снажнијег одјека «косовског преседана» у БиХ захватио је у великој мери бошњачке политичаре, тако да се они још увек не усуђују ни да спекулишу о признању «Републике Косово». Шта више, када се упоредо прате изјаве Бошњака и Срба може се наићи и на гротескне ситуације: док вођа СДА Сулејман Тихић напомиње у неколико

наврата да “БиХ треба последња да призна Косово, после Србије”, високом функционеру СНСД-а и блиском Додиковом сараднику Рајку Васићу “омакне” се да никад не треба рећи никад. ” РС неће дати сагласност за признање Косова. Не могу рећи неће дати никада. Па и Француска и Немачка су вековима ратовале, па опет постале нуклеус данашње ЕУ”, изјавио је Васић сарајевском “Ослобођењу” док су се његове партијске колеге и остатак српског дела парламента РС закљичали како “никада неће признати Косово”.

Но, управо из ове Васићеве опсервације постаје јасно да ће се не само у српско-бошњачко-хрватском троуглу, већ и међу самим Србима, што шта још ломити на питању “европских интеграција” ако се признање независности Космета буде испостављало из Брисела као услов и за Босну и Херцеговину. То се, сасвим сигурно, неће догодити када БиХ ускоро буде понуђен Споразум о стабилизацији и придруживању, а када ће после - још није извесно. Вођа ХДЗ 1990 Божо Љубић (друге по снази хрватске партије у БиХ) поручио је да “када се усагласи јединствен став о признању Косова на разини ЕУ, онда ни БиХ не би требала допустити себи да се таквом ставу не прилагоди”. Када се томе дода Љубићев став да “БиХ не може опстати ван ЕУ”, онда је у српско-хрватско-бошњачког троуглу у БиХ тешко наслутити неки трећи пут којим БиХ може ићи осим следећа два: или у ЕУ по сваку цену или ка нестанку и подели.

Испада да ће тада - ако не пре - неке у БиХ морати да преседне “косовски преседан”. Хрватима ће, извесно је, најмање пресести: уколико пруже подршку опстанку “европске БиХ” заузврат ће добити више него што данас имају, а уколико дође до распада БиХ свој ће део - ма колики био - лако из БиХ изнети. Бошњаци, стешњени између намере да буду апсолутни владари БиХ и уступака на које ће бити принуђени ако желе наставак “европских интеграција”, могли би да се нађу у ситуацији да одлучују између уступака на које не рачунају у односу на своје жеље и - могућности да остану на свом делу територије. Томе су се, међутим, до сада противили Американци тврдећи да би тај простор пре подсећао на балкански појас Газе него што би представљао секуларну муслиманску државу. У овој другој ситуацији и Србима би био “гарантован” излазак из БиХ, док би у случају опстанка пројекта “европске БиХ” Срби највероватније били жестоко притиснути и изнутра и из Брисела и Вашингтона да се више не опиру “новој реалности” на Космету, с тим да није извесно ни колико би им самосталности остало нетакнуто унутар БиХ.

Стога није ни најмање чудно што су се у српским интелектуалним круговима у РС већ одмах после 17/2 појавиле идеје попут оне коју је 19. фебруара изнео Предраг Лазаревић, један од угледнијих српских интелектуалаца у Крајини. «РС није талац Косова, већ напротив, РС користи косовску тешку ситуацију за своје интересе. Срби на

Отцепљење Косова - први одјечи у БиХ

Пише: Слободан Дурмановић
субота, 23 фебруар 2008 23:59

једној страни губе, а на другој добијају. Власти РС у овом тренутку би требало да сачине елаборат, а не резолуцију, у којем би навели да се Србима у БиХ оспорава оно што је у Дејтону постигнуто, да им то оспоравају и странци који помажу домаћим снагама, те да је више од педесет надлежности пренесено са РС на заједничке органе БиХ. Власти РС би требало такав елаборат, са захтевом за помоћ, да упуте Руској Федерацији, УН, Скупштини и свим чланицама Савета Европе. РС има шансу да оправда свој захтев за независношћу у смислу да јасно каже да ми у овом тренутку не желимо присаједињење са Србијом, већ једноставно да имамо исти статус као и Косово, односно да будемо независни», објашњава Лазаревић, одговарајући потврдно на питање зашто РС нема веће право на независност од косовских Албанаца.

Зарад одговора на ову и друге дилеме - на које се неће моћи још дуго чекати - биће нужно отворити озбиљну политичку расправу на релацији Бањалука - Београд . Имајући у виду да Русија има своје економске интересе и у Републици Српској - и тај утицај неће бити могуће игнорисати, поготово кроз 3-4 године - овај дијалог сасвим сигурно се неће моћи водити без утицаја Москве. Тим утицајем, међутим, неће се много окористити ни Србија ни РС уколико политичке елите с обе стране Дрине претходно не направе свеобухватан српско-српски споразум који би био одржив у годинама које долазе, а да га не поремете промене власти на једној или на другој страни. Уколико таквог споразума не буде, тешко је веровати да ће РС икада моћи да искористи било "косовски преседан", било право на самоопредељење.